Η Προστασία των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ)

Εθνικό και Ευρωπαϊκό Πλαίσιο

NUP Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

No. 5/2025

Συγγραφείς: Δημήτρης Ανδρουλάκης και Μαριάνα Συμεωνίδη

Επιστημονική Επιμέλεια: Δρ. Ελένη Γαβριήλ

NUP Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

📍 Λεωφόρος Δανάης 2, 8042, Πάφος, Κύπρος

✉ hro@nup.ac.cy

🌐 https://www.nup.ac.cy/research/nup-human-rights-observatory/

Human Rights Observatory

Human Rights Observatory

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Εισαγωγή

Η διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) αποτελεί ζήτημα θεμελιώδους σημασίας για τη λειτουργία ενός κράτους δικαίου και μιας συμπεριληπτικής κοινωνίας. Τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουν αναπτυχθεί θεσμικά και νομικά εργαλεία που στοχεύουν στην ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, διασφαλίζοντας τον σεβασμό της αξιοπρέπειας, της αυτονομίας και της ισότητας των ευκαιριών.

Η παρούσα έκθεση επιχειρεί να χαρτογραφήσει και να αναλύσει το ισχύον πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, συνδέοντας το εθνικό με το ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται το εθνικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, με αναφορά στη σχετική νομοθεσία, τις θεσμικές προβλέψεις και τις εθνικές στρατηγικές που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ΑμεΑ. Το δεύτερο μέρος, εστιάζει στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διαμορφώνουν ένα δεσμευτικό και υποστηρικτικό πλαίσιο για τα κράτη μέλη, και επηρεάζουν άμεσα τη χάραξη και εφαρμογή εθνικών πολιτικών.

Η έκθεση στοχεύει να λειτουργήσει ως εργαλείο ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και τεκμηρίωσης. Παράλληλα, φιλοδοξεί να ενισχύσει τον δημόσιο διάλογο και να συμβάλει στην παρακολούθηση και αξιολόγηση της αποδοτικότερη εφαρμογής των δικαιωμάτων αυτών στην πράξη.

Μέρος Α'

Εθνικό Πλαίσιο Προστασίας

Μαριάνα Συμεωνίδη

Ι. Εισαγωγή

Η προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία αποτελεί θεμελιώδη υποχρέωση κάθε κράτους δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει αναπτύξει ένα σύνολο νομοθετικών, πολιτικών και διοικητικών μέτρων με στόχο την ισότιμη συμμετοχή των ΑμεΑ σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Η παρούσα έκθεση εστιάζει στην ανάλυση του εθνικού νομικού πλαισίου της Κυπριακής Δημοκρατίας, το οποίο ρυθμίζει και προστατεύει τα δικαιώματα των ΑμεΑ. Η ανάλυση αυτή βασίζεται σε υφιστάμενους νόμους, στρατηγικές και επίσημες εκθέσεις, με σκοπό να υποστηρίξει την τεκμηριωμένη αξιολόγηση της προστασίας των δικαιωμάτων των ΑμεΑ στην πράξη.

ΙΙ. Βασικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει θεσπίσει ένα πλέγμα νομοθετικών εργαλείων που κατοχυρώνουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε εθνικό επίπεδο. Το βασικό νομικό πλαίσιο περιλαμβάνει εξειδικευμένες διατάξεις για την ίση μεταχείριση, την ένταξη και την πρόσβαση των ΑμεΑ σε κρίσιμους τομείς της ζωής, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγεία και η προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον.

(Α) Νόμος Περί Προσώπων με Αναπηρίες – Ν.127(Ι)/2000

Ο βασικός νόμος που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην Κύπρο είναι ο Νόμος 127(Ι)/2000, ο οποίος καθορίζει:

- Τον ορισμό της αναπηρίας και την έννοια της ίσης μεταχείρισης.
- Τις υποχρεώσεις του κράτους να λαμβάνει θετικά μέτρα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ΑμεΑ στην εργασία, την εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή.
- Τη σύσταση της Αρχής Προώθησης των Δικαιωμάτων των ΑμεΑ και τον ρόλο της

Επιτρόπου Διοικήσεως (ως Φορέα Ισότητας και Φορέα Παρακολούθησης της εφαρμογής της UN CRPD).

- Τις ρυθμίσεις κατά των διακρίσεων, καθώς και την ενίσχυση μέσω κρατικών επιδομάτων, υπηρεσιών υποστήριξης και διευκολύνσεων.

(Β) Νόμος για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση – Ν.113(Ι)/1999

Ο εν λόγω νόμος ρυθμίζει την παροχή ειδικής εκπαίδευσης και υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παιδιά με αναπηρία. Συγκεκριμένα:

- Θεσμοθετεί το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρίες σε πλήρη και ισότιμη εκπαιδευτική ένταξη.
- Προβλέπει τη δημιουργία Ειδικών Μονάδων και Σχολείων, καθώς και την εφαρμογή Εξατομικευμένων Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΕΕΠ).
- Εξασφαλίζει διεπιστημονική προσέγγιση, με συμμετοχή γονέων, εκπαιδευτικών και ειδικών.

(Γ) Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2024–2028

Η Αναθεωρημένη Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2024–2028 χαράσσει το γενικότερο θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο για την υλοποίηση πολιτικών υπέρ των ΑμεΑ στην Κύπρο. Περιλαμβάνει:

- Συγκεκριμένους πυλώνες δράσης, όπως: προσβασιμότητα στο φυσικό και ψηφιακό περιβάλλον, ενίσχυση ανεξάρτητης διαβίωσης, συμμετοχή στην πολιτική και κοινωνική ζωή, ένταξη στην εργασία και την εκπαίδευση.
- Μέτρα παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής των πολιτικών.
- Σύνδεση με ευρωπαϊκά πρότυπα και διεθνείς αρχές, με σεβασμό στην CRP
- Η στρατηγική υιοθετείται σε επίπεδο Υπουργικού Συμβουλίου και εφαρμόζεται με τη συνεργασία διαφόρων υπουργείων, αρχών και οργανισμών.

III. Ανάλυση ανά Θεματικό Τομέα

Η προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία δεν περιορίζεται σε γενικές

διατάξεις αλλά αφορά ειδικές προβλέψεις ανά τομέα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση των βασικών θεματικών ενοτήτων, με έμφαση στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

(Α) Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία ρυθμίζεται κυρίως από τον Ν. 113(Ι)/1999 περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ο νόμος προβλέπει:

- Εξατομικευμένα Εκπαιδευτικά Προγράμματα (ΕΕΠ) που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κάθε μαθητή.
- Τη λειτουργία Ειδικών Μονάδων σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης και Ειδικών Σχολείων για πιο σύνθετες ανάγκες.
- Τη συμμετοχή γονέων και εξειδικευμένων επαγγελματιών στη λήψη αποφάσεων.

Παρά την πρόοδο, αναδεικνύονται προκλήσεις στην πλήρη εφαρμογή της ενταξιακής προσέγγισης, κυρίως λόγω ελλείψεων σε υποδομές, ειδικό προσωπικό και συνεχή επιμόρφωση εκπαιδευτικών.

(Β) Εργασία και Επαγγελματική Ένταξη

Σύμφωνα με τον Ν.127(Ι)/2000, το κράτος οφείλει να προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην απασχόληση και να καταπολεμά κάθε μορφή διάκρισης λόγω αναπηρίας στην εργασία.

Υπάρχουν μέτρα όπως:

- Επιδοτούμενα προγράμματα εργοδότησης ΑμεΑ, μέσω του Υπουργείου Εργασίας.
- Δυνατότητα δημιουργίας προστατευμένων εργασιακών πλαισίων.
- Υποχρέωση προσαρμογών στον χώρο εργασίας για εργοδότες.

Ωστόσο, καταγράφονται ακόμη χαμηλά ποσοστά απασχόλησης μεταξύ των ΑμεΑ και περιορισμένη προσβασιμότητα σε συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες.

(Γ) Προσβασιμότητα στο Φυσικό και Ψηφιακό Περιβάλλον

Η προσβασιμότητα συνιστά δια τομεακό ζήτημα και θεμελιώδη προϋπόθεση για την

ουσιαστική συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνία.

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής 2024–2028, προβλέπονται:

- Κανονισμοί για την προσβασιμότητα σε δημόσια κτίρια και χώρους.
- Εναρμόνιση με διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως περιγράφεται και στην έκθεση της ΚΥΣΟΑ για τα πρότυπα προσβασιμότητας.
- Προώθηση της προσβασιμότητας στο ψηφιακό περιβάλλον (ιστοσελίδες υπηρεσιών, εφαρμογές, κ.λπ.).

(Δ) Κοινωνική Ένταξη και Υποστηριζόμενη Διαβίωση

Το δικαίωμα των ΑμεΑ να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν στην κοινωνική ζωή αναγνωρίζεται τόσο στον Ν.127(Ι)/2000 όσο και στη στρατηγική πολιτική του κράτους.

Μέτρα που υποστηρίζουν αυτόν τον στόχο:

- Οικονομικές παροχές και επιδόματα.
- Πρόσβαση σε πολιτιστικές, αθλητικές και κοινωνικές δραστηριότητες.
- Υποστήριξη της κατ' οίκον φροντίδας ή της ζωής σε δομές υποστηριζόμενης διαβίωσης.

Θεματικός Τομέας	Κύριος Νόμος / Πλαίσιο	Πρακτική Εφαρμογή – Παρατηρήσεις
Εκπαίδευση	Ν.113(Ι)/1999 – Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση	Εφαρμογή ΕΕΠ, ενταξιακή προσέγγιση, αλλά με ελλείψεις σε υποδομές και προσωπικό
Εργασία	Ν.127(Ι)/2000 – Άρθρα για εργασία & ίση μεταχείριση	Προγράμματα επιδότησης, αλλά χαμηλά ποσοστά απασχόλησης και ανάγκη για καλύτερη υποστήριξη εργοδοτών
Προσβασιμότητα	Εθνική Στρατηγική 2024–2028, πρότυπα ΚΥΣΟΑ	Σημαντική πρόοδος, αλλά υστερήσεις σε παλαιά κτίρια και δημόσιες μεταφορές
Κοινωνική Ένταξη & Διαβίωση	Ν.127(Ι)/2000 & Στρατηγική	Παροχές και προγράμματα υποστηρίζονται, αλλά η ανάπτυξη υπηρεσιών παραμένει ελλιπής

Μέρος Β'

Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προστασίας

Δημήτρης Ανδουλάκης

Ι. Η Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (CRPD)

Η ΕΕ επικύρωσε τη Συνθήκη[1] το 2010, δεσμευόμενη να διασφαλίσει τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των ΑμεΑ. Η Συνθήκη απαιτεί από τα κράτη μέλη να προωθούν, να προστατεύουν και να διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα ΑμεΑ.

Άρθρο	Τίτλος	Περιεχόμενο – Κύρια Σημεία
1	Σκοπός	Προστασία, προώθηση και εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών των Ατόμων με Αναπηρίες (ΑΜΕΑ).
2	Ορισμοί	Ορισμοί για βασικούς όρους: αναπηρία, εύλογη προσαρμογή, καθολικός σχεδιασμός, διακρίσεις λόγω αναπηρίας.
3	Γενικές αρχές	Σεβασμός για την αξιοπρέπεια, ατομική αυτονομία, μη διάκριση, πλήρης συμμετοχή, προσβασιμότητα, ισότητα ευκαιριών, σεβασμός στη διαφορετικότητα.
4	Γενικές υποχρεώσεις	Υποχρεώσεις κρατών για την υιοθέτηση κατάλληλης νομοθεσίας και πολιτικών για την εφαρμογή της Σύμβασης.
5	Ισότητα και μη διάκριση	Ίση νομική προστασία και απαγόρευση κάθε μορφής διάκρισης λόγω αναπηρίας.

[1] https://unric.org/el/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%84%CF%8C%CE%BC%CF%89%CE%BD-%CE%BC-2/

6	Γυναίκες με αναπηρία	Αναγνώριση της πολλαπλής διάκρισης και υποστήριξη της ενδυνάμωσης των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία.
7	Παιδιά με αναπηρία	Ίσα δικαιώματα και προστασία των παιδιών με αναπηρία, με σεβασμό στο συμφέρον του παιδιού.
8	Ευαισθητοποίηση	Καταπολέμηση στερεοτύπων και προώθηση θετικής εικόνας των ΑμεΑ.
9	Προσβασιμότητα	Πρόσβαση σε φυσικά περιβάλλοντα, μεταφορές, πληροφορίες, επικοινωνία, ΤΠΕ.
12	Αναγνώριση ενώπιον του νόμου	Ίση νομική ικανότητα και υποστήριξη στη λήψη αποφάσεων.
13	Πρόσβαση στη δικαιοσύνη	Δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης σε διαδικασίες και υπηρεσίες απονομής δικαιοσύνης.
19	Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα	Δικαίωμα επιλογής τόπου διαμονής, πρόσβαση σε υποστηρικτικές υπηρεσίες.
24	Εκπαίδευση	Ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα με ισότιμες ευκαιρίες και παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης.
27	Εργασία και απασχόληση	Ίση ευκαιρία στην εργασία, χωρίς διακρίσεις, με εύλογες προσαρμογές.
29	Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή	Δικαίωμα ψήφου, εκλογής, συμμετοχής σε δημόσιες υποθέσεις.
33	Εφαρμογή και παρακολούθηση σε εθνικό επίπεδο	Καθορισμός εθνικών σημείων επαφής, συμμετοχή οργανώσεων ΑμεΑ στην παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης.

Πίνακας 2 Κωδικοποίηση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

II. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο Χάρτης, που κατέστη νομικά δεσμευτικός το 2009, αναγνωρίζει στο Άρθρο 26 το δικαίωμα των ΑμεΑ να επωφελούνται από μέτρα που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία, την κοινωνική και επαγγελματική τους ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή. [2]

III. Οδηγία 2000/78/ΕΚ - Οδηγία για την Ίση Μεταχείριση στην Απασχόληση

Αυτή η οδηγία[3] θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία λόγω αναπηρίας, μεταξύ άλλων λόγων.

IV. Ευρωπαϊκή Πράξη για την Προσβασιμότητα (European Accessibility Act)

Στο πλαίσιο της προσπάθειας για μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς και για την ενίσχυση της αυτόνομης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία ή ειδικές ανάγκες, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε την Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στις 17 Απριλίου 2019.[4]

Η Οδηγία αυτή, γνωστή ως Ευρωπαϊκή Πράξη για την Προσβασιμότητα, έχει ως στόχο να βελτιώσει την προσβασιμότητα σε βασικά προϊόντα και υπηρεσίες. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι υπολογιστές, τα smartphones, τα ATM, οι υπηρεσίες μεταφορών και το ηλεκτρονικό εμπόριο, ώστε να γίνουν πιο φιλικά και λειτουργικά για τα άτομα με αναπηρία.

V. Οδηγία για την Προσβασιμότητα Ιστοτόπων (Web Accessibility Directive)

Η Οδηγία 2016/2102[5] υποχρεώνει τους δημόσιους φορείς να διασφαλίζουν ότι οι

---

[2] https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf
[3] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0078
[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0882&from=NL
[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2102

ιστότοποι και οι εφαρμογές τους για κινητά είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία. Επιπλέον, μετά από σχετική διαβούλευση, προωθούνται μέτρα για τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες που καλύπτουν καλύτερα τις ανάγκες των ΑμεΑ. Αυτά περιλαμβάνουν τα ΑΤΜ και τις τραπεζικές υπηρεσίες, τους προσωπικούς υπολογιστές, τα τηλέφωνα και τις τηλεοράσεις, την τηλεφωνία και τις οπτικοακουστικές υπηρεσίες, τις μεταφορές, τα ηλεκτρονικά βιβλία και το ηλεκτρονικό εμπόριο.[6] Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις δημόσιες υπηρεσίες[7] και ενθαρρύνεται η πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνία.

VI. Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030

Η στρατηγική της ΕΕ[8] στοχεύει στην συμπερίληψη ανθρώπων με αναπηρίες και ειδικές ανάγκες στην απασχόληση και την πλήρη κοινωνική ενσωμάτωση. Η Ευρωπαϊκή στρατηγική διαμορφώνεται σύμφωνα με τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται και κατοχυρώνονται στην σύμβαση των Ηνωμένων εθνών για τα δικαιώματα με αναπηρία και φιλοδοξεί να αποτελέσει νομοθετικό κεκτημένο τόσο σε ενωσιακό όσο και εθνικό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το 2021 τη νέα στρατηγική, η οποία εστιάζει σε τρεις κύριους τομείς: δικαιώματα εντός της ΕΕ, αυτονομία και ίσες ευκαιρίες για τα ΑμεΑ[9]. Στόχος είναι η πλήρης συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνία, χωρίς διακρίσεις.

Συμπεράσματα

Η ευθυγράμμιση της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και διεθνείς συνθήκες αποτελεί προϋπόθεση για την πραγμάτωση μιας ουσιαστικής προσέγγισης στα δικαιώματα των ΑμεΑ. Παρά την πρόοδο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, ειδικά

---

[6] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_15_6147
[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4314916
[8] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_21_810
[9] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030-easy-read-version_en

στην εφαρμογή και παρακολούθηση των πολιτικών, που απαιτούν συστηματική συνεργασία φορέων και ουσιαστική συμμετοχή των ΑμεΑ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.